

บทความวิชาการ

ภาษาไทยกับการทำความเข้าใจความหมายและคุณค่าของตัวตนทางเพศที่หลากหลาย
ในสังคมไทยจากมุมมองภาษาศาสตร์

Understanding the meaning and the value of diverse gender and sexual identities in
Thai society through the Thai language from linguistic perspectives

โดย

ภาวดี สายสุวรรณ

ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม แผนงานคนไทย 4.0

สนับสนุนโดย

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เมษายน 2565

บทความวิชาการ

ภาษาไทยกับการทำความเข้าใจความหมายและคุณค่าของตัวตนทางเพศที่หลากหลาย
ในสังคมไทยจากมุมมองภาษาศาสตร์

Understanding the meaning and the value of diverse gender and sexual identities in
Thai society through the Thai language from linguistic perspectives

ภาวดี สายสุวรรณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม แผนงานคนไทย 4.0

สนับสนุนโดย

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
1. บทนำ	1
2. การใช้ภาษาเพื่ออ้างถึงเพศต่าง ๆ ในสังคมไทย	1
2.1 คำเรียก	1
2.2 วาทกรรม	4
3. ตัวตนทางเพศกับการใช้ภาษา	8
3.1 ภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา	8
3.2 รูปแบบทางภาษาที่หลากหลายกับเพศในฐานะตัวแปรสังคม	11
4. สังเคราะห์องค์ความรู้และเสนอแนะแนวทางการศึกษาเพิ่มเติม	15
รายการอ้างอิง	18

ภาษาไทยกับการทำความเข้าใจความหมายและคุณค่าของตัวตนทางเพศ ที่หลากหลายในสังคมไทยจากมุมมองภาษาศาสตร์

ภาวดี สายสุวรรณ

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนทางเพศกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาษาไทยจากมุมมองภาษาศาสตร์ ในเรื่องการใช้อ้างอิงถึงเพศต่าง ๆ ในสังคมไทย และตัวตนทางเพศกับการใช้อ้างอิงถึงเพศต่าง ๆ ในภาษาไทยมีอยู่ทั้งในรูปแบบของคำเรียกและวาทกรรม คำเรียกเพศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ แสดงให้เห็นการจัดประเภทของคนในสังคม รวมถึงการรับรู้และการให้คุณค่าที่เปลี่ยนไปของคนในสังคมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ส่วนการศึกษาด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้นเป็นแนวทางการศึกษาหลักในแวดวงภาษาศาสตร์ของไทยที่สนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศ โดยส่วนใหญ่เป็นการตีแผ่ภาพแทนและภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชาย สำหรับการใช้อ้างอิงถึงเพศที่สัมพันธ์กับตัวตนทางเพศนั้น โดยทั่วไปมักมีการเชื่อมโยงลักษณะทางภาษาหนึ่ง ๆ กับผู้พูดบางกลุ่ม ในลักษณะของภาพเหมารวมทางเพศ อย่างไรก็ตาม การศึกษาการแปรของภาษาตามปัจจัยด้านเพศของผู้พูดได้แสดงให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการแสดงออกและการประกอบกัน ทั้งนี้ แม้ที่ผ่านมาจะมีการศึกษาในแนวทางต่าง ๆ แต่แง่มุมหนึ่งที่ยังมีช่องว่างในองค์ความรู้ในภาษาไทยคือการแปรทางเสียงที่สัมพันธ์กับเพศของผู้พูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาด้วยระเบียบวิธีทางกลศาสตร์ และการศึกษาการประกอบกันของเพศกับปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ ด้วย

Abstract

The paper aims to present the relationship between gender/sexual identity and elements from linguistic perspectives in Thai language. It examines the use of the Thai language to refer to different gender and sexual identity in Thai society, and the relationship between gender/sexual identity and language use. References to different genders and sexualities in the Thai language exist in the form of labels and discourse. Labels, especially those referring to LGBTQ, show the classification of people in society, including changing perceptions and values of people in society towards gender/sexual diversity. Critical discourse analysis is the main approach used in studying the relationship between language and gender/sexuality in Thai.

Previous studies have exposed representations and gender stereotypes about women and men. In terms of the relationship between gender/sexual identity and language use, certain linguistic features tend to be associated with certain groups of speakers in the form of gender stereotypes. However, studies of language variation based on speaker's gender and sexuality have shown complex correlation patterns, especially in relation to the notions of performativity and intersection. Despite various approaches being used in the past, one aspect that remains in the knowledge gap in the Thai language is the phonetic variation associated with the gender and sexuality of the speaker, especially the acoustic variation and the intersection of gender/sexuality and other social factors.

1. บทนำ

สังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ภาษาก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจและความตระหนักรู้ของคนในสังคมเกี่ยวกับเพศต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นเพศที่ตรงตามบรรทัดฐานของสังคมหรือไม่ก็ตาม บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนทางเพศกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาษาไทย ในที่นี้จะเน้นนำเสนอการทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวจากมุมมองภาษาศาสตร์ใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ การใช้ภาษาเพื่ออ้างถึงเพศต่าง ๆ ในสังคมไทย และตัวตนทางเพศกับการใช้ภาษา นอกจากนี้จะสำรวจองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว ในตอนท้ายของบทความจะเป็นการประมวลภาพของการศึกษาที่ผ่านมา และสังเคราะห์ว่ายังมีองค์ความรู้ส่วนใดที่ขาดไปและควรมีการศึกษาเพิ่มเติม

2. การใช้ภาษาเพื่ออ้างถึงเพศต่าง ๆ ในสังคมไทย

ภาษาที่เราใช้นั้นนอกจากจะสื่อความอ้างถึงคนหรือสิ่งต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถสะท้อนทัศนคติหรือมุมมองของผู้พูดมี รวมถึงมีส่วนในการสร้างวิธีคิดหรือความเข้าใจของคนในสังคมด้วย ดังนั้น การทำความเข้าใจภาษาที่ใช้ในการอ้างถึงคนหรือสิ่งต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ ในที่นี้ จะกล่าวถึงการอ้างถึงเพศต่าง ๆ ในภาษาไทย ใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับคำผ่านการศึกษาคำเรียก และในระดับข้อความผ่านการศึกษาวาทกรรม

2.1 คำเรียก

คำถือเป็นหน่วยที่มีความสำคัญที่แสดงให้เห็นการจัดประเภท (categorization) ของผู้พูดภาษา แต่แต่ละภาษา มนุษย์อาจมีประสบการณ์แบบเดียวกันเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แต่จัดประเภทสิ่งเหล่านั้นแตกต่างกันไป อันเนื่องมาจากภาษาที่ใช้ เช่น ภาษาไทยแยกความแตกต่างระหว่าง “สีน้ำเงิน” กับ “สีเขียว” ภาษาอังกฤษแยกความแตกต่างระหว่าง “blue” กับ “green” แต่ภาษาทาราฮุมารา (Tarahumara) ซึ่งเป็นภาษาของชนพื้นเมืองในเม็กซิโก ไม่แยกความแตกต่างดังกล่าว ภาษาไทยแยกความแตกต่างระหว่าง “พี่” กับ “น้อง” ตามปัจจัยด้านอายุ ในขณะที่ภาษาอังกฤษจัดประเภทคนกลุ่มเดียวกันตามปัจจัยด้านเพศ โดยแบ่งเป็น “brother” กับ “sister” ภาษาไทยแยกความแตกต่างระหว่าง “มือ” กับ “แขน” ภาษาอังกฤษแยกความแตกต่างระหว่าง “hand” กับ “arm” ในขณะที่ภาษาอราวัค (Arawak) ซึ่งเป็นภาษาของชาวอราวัคในทวีปอเมริกาใต้ ใช้คำว่า “dakabo” สำหรับมือกับแขนส่วนล่างที่อยู่ติดคอ กับคำว่า “daduna” สำหรับแขนส่วนบนที่อยู่เหนือศอกขึ้นไปจนถึงไหล่ ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการจัดประเภทที่แตกต่างกันในแต่ละภาษา เป็นการแยกแยะความแตกต่างในเชิงโน้ตศัพท์ที่แสดงออกในระดับคำ (lexicalized) (Yule, 2017) การจัดประเภทยังมีลักษณะเป็นสิ่งสมมติ (arbitrary) เห็นได้จากการที่แต่ละภาษาจัดประเภทประสบการณ์แบบเดียวกันแตกต่างกัน เรามักเข้าใจว่าประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภาษาหรือวัฒนธรรมของเราเป็นสิ่งที่มียู่แต่เดิม (pre-existing) หรือเป็นความจริงที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) แต่แท้จริงแล้วการจัดประเภทยังมีลักษณะเป็นความไม่ต่อเนื่องที่เป็นสิ่งสมมติ (arbitrary discontinuities) (Danziger, 2005: 64) เป็นการรับรู้ของผู้พูดภาษานั้น ๆ ไม่ใช่ความจริงแบบวัตถุวิสัย ดังนั้น คำไม่ใช่เพียงสิ่งที่ใช้เพื่ออ้างถึงโน้ตศัพท์หนึ่ง ๆ เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงวิธีคิดและการมองโลกของผู้พูดภาษานั้น ๆ รวมถึงส่งผลต่อการรับรู้ “ความเป็นจริง” ในแต่ละภาษาอีกด้วย

ในภาษาไทยนั้น คำว่า “เพศ” เป็นคำกว้าง ๆ ที่ครอบคลุมความหมายของทั้งเพศสรีระ เพศสภาพ และเพศวิถี (Jackson, 1995; Sinnott, 2004) เพศสรีระ (anatomical sex) หรือเพศกำเนิด (sex assigned at birth) เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพที่มนุษย์มีมาแต่กำเนิด เช่น อวัยวะเพศ โครโมโซม เป็นต้น เพศสภาพหรือเพศภาวะ (gender) หมายถึงอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติ (practice) ในสังคม เกี่ยวกับความเป็นหญิง (femininity) หรือความเป็นชาย (masculinity) มักถูกกำหนดและคาดหวังจากสังคมให้สอดคล้องกับเพศสรีระ ส่วนเพศวิถี (sexuality) มีความหมายกว้าง มักครอบคลุมถึงวิถีทางเพศ (sexual orientation) เช่น รักต่างเพศ (heterosexual) รักเพศเดียวกัน (homosexual) รักสองเพศ (bisexual) เป็นต้น รวมถึงความปรารถนาทางเพศ (sexual desire) และวิถีปฏิบัติทางเพศ (sexual practice) ด้วย ทั้งสามมโนทัศน์นี้เป็นคนละมโนทัศน์กัน แต่ก็มีเกี่ยวข้องกัน มักถูกนำมาเชื่อมโยงกันหรือนำมาใช้แทนกัน แม้ปัจจุบันจะมีการแปลมโนทัศน์ดังกล่าวจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทย และมีการกล่าวถึงมโนทัศน์เรื่องเพศสภาพกับเพศวิถีมากขึ้น แต่คำว่า “เพศ” ก็ยังคงเป็นคำสำคัญที่ใช้ในความหมายกว้างในบริบททั่วไป และคำว่า “เพศสภาพ” และ “เพศวิถี” ก็ถือเป็นคำและมโนทัศน์ที่ค่อนข้างใหม่ในภาษาและสังคมไทย

ในภาษาไทยมีคำเรียกหลากหลายคำสำหรับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ คำเรียกต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นการมองโลกหรือการทำความเข้าใจความหลากหลายทางเพศของผู้พูดภาษาไทย แม้จะไม่ได้ใช้คำว่า “เพศสภาพ” และ “เพศวิถี” แต่คำเรียกต่าง ๆ ก็สะท้อนถึงความซับซ้อนภายในกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ อันเกิดจากเพศสภาพและเพศวิถีที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า “เพศ” ไม่ได้มีเพียง “หญิง” กับ “ชาย” เท่านั้น อย่างไรก็ตาม “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” ก็ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดประเภทความหลากหลายทางเพศออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงคำเรียกที่มีความสำคัญในเชิงสังคมวัฒนธรรมและมักได้รับการกล่าวถึงในการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับเพศในสังคมไทย ได้แก่ “กะเทย” “เกย์” “ทอม” และ “ดี้”

แต่เดิม “กะเทย” เป็นคำที่ใช้หมายถึงคนที่มีลักษณะทางกายภาพของทั้งเพศหญิงและเพศชาย (hermaphrodite) (Jackson, 1997, 2004) และต่อมากลายเป็นคำที่ใช้อ้างถึงคนที่ไม่ได้ระบุตัวตนทางเพศตามบรรทัดฐานของสังคม ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดก็ตาม ปัจจุบันคำว่า “กะเทย” มีความหมายแคบลง เป็นคำที่ใช้เพื่ออ้างถึงผู้ที่ข้ามเพศจากชายเป็นหญิงเท่านั้น กล่าวคือ เป็นผู้มีเพศสรีระเป็นชายแต่ระบุตัวตนหรือแสดงออกเป็นหญิง ไม่ว่าจะเข้ารับการผ่าตัดแปลงเพศหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำว่า “ตุ๊ด” และ “ผู้หญิงประเภทสอง” หรือ “สาวประเภทสอง” ในการอ้างถึงกะเทย ซึ่งสำหรับคำว่า “สาวประเภทสอง” นั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการจัดประเภทโดยอ้างอิงกับเพศหญิง ส่วนคำว่า “เกย์” (gay) นั้น Jackson (1997, 2000) ระบุว่า เข้ามาในภาษาไทยในช่วงปี 1965 และถูกนำมาใช้แทนประเภทของ “กะเทย” ที่มีความเป็นชาย แม้ “เกย์” จะเป็นมโนทัศน์ที่ไทยรับมาจากตะวันตก แต่ความหมายในบริบทของสังคมไทยมีความแตกต่างไป กล่าวคือ คำว่า “เกย์” ในสังคมตะวันตกหมายถึงเพศวิถี เป็นการแยกความแตกต่างระหว่างคนรักต่างเพศกับคนที่รักเพศเดียวกัน แต่ในสังคมไทยนั้น คำว่า “เกย์” ทำให้เกิดการแยกความแตกต่างระหว่าง “เกย์” ซึ่งระบุตัวตนกับความเป็นชาย กับ “กะเทย” ซึ่งระบุตัวตนกับความเป็นหญิง (Jackson, 1995, 1997) ซึ่งเป็นการแยกประเภทตามเพศสภาพมากกว่าเพศวิถี เนื่องจากคนทั้งสองกลุ่มถูกจัดว่าเป็นคนรักเพศเดียวกันทั้งคู่

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำว่า “เกย์” ในภาษาไทยใช้เพื่ออ้างถึงผู้ที่มีเพศสรีระเป็นชายเท่านั้น โดยคนรักเพศเดียวกันที่มีเพศสรีระเป็นหญิงจะใช้คำว่า “ทอม” “ดี้” หรือ “เลส” (บุษกร สุริยสาร, 2557) Jackson (2000) กล่าวว่าในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 มีการแทนที่ประเภทของ “กะเทย” ที่เพศสรีระเป็นหญิงด้วยคำว่า “เลสเบียน” (lesbian) และ “ได” (dyke) และต่อมาถูกแทนที่ด้วยคำว่า “ทอม” (tom) ซึ่งหมายถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกันและแสดงออกเป็นชาย และ “ดี้” (มาจากคำว่า lady) ซึ่งหมายถึงผู้หญิงรักเพศเดียวกันและแสดงออกเป็นหญิง บุษกร สุริยสาร (2557) กล่าวว่าคำว่า “เลสเบียน” ไม่ค่อยได้รับความนิยมจากกลุ่มหญิงรักหญิงในสังคมไทย เนื่องจากสื่อความหมายในทางลบที่เกี่ยวกับความปกติทางจิตใจ

นอกจากคำว่า “กะเทย” “เกย์” “ทอม” และ “ดี้” ที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว ในสังคมไทยปัจจุบันยังมีการใช้คำเรียกอื่น ๆ ด้วย บุษกร สุริยสาร (2557) ระบุว่าในบริบทของไทยมีการใช้คำว่า “ชายรักชาย” สำหรับผู้ชายที่เป็น “เกย์” คำว่า “หญิงรักหญิง” แทนคำว่า “เลสเบียน” “ทอม” และ “ดี้” และคำว่า “หญิงข้ามเพศ” (transwoman) กับ “ชายข้ามเพศ” (transman) ซึ่งเป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษและกำลังได้รับความนิยม นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำว่า “ควีร์” (queer) และ “นอนไบนารี” (non-binary) ซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษเช่นกัน หมายถึงคนที่มีความหลากหลายทางเพศโดยไม่ได้ระบุตัวตนตรงตามมุมมองแบบเพศหญิงกับเพศชายแบบชั่วคราวข้าม

คำเรียกที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันในภาษาไทยแสดงให้เห็นถึงทัศนคติและการรับรู้ที่เปลี่ยนไปเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย โครงการกลไกเฝ้าระวังสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ 4 ภาค มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน (2563) เสนอว่า การนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศในสื่อควรหลีกเลี่ยงคำเรียกที่เป็นการตีตราเพศที่ไม่ใช่หญิงหรือชายว่าเป็นความผิดปกติหรือเป็นของปลอม เช่น การเรียกผู้หญิงหรือผู้ชายตามบรรทัดฐานของสังคมว่า “ชายจริงหญิงแท้” หรือ “ชายปกติ/หญิงปกติ” การเรียกผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้หญิงหรือผู้ชายตามบรรทัดฐานว่า “เบี่ยงเบนทางเพศ” และไม่อ้างถึงกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศในลักษณะที่แสดงการจัดลำดับและความไม่เท่าเทียมทางเพศ เช่น คำว่า “เพศที่สาม” “สาวประเภทสอง” โดยควรใช้คำว่า “คนที่มีความหลากหลายทางเพศ” ในการอ้างถึงคนที่ไม่ได้เป็นผู้หญิงหรือผู้ชายตามบรรทัดฐานของสังคม นอกจากนี้ โครงการกลไกเฝ้าระวังสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ 4 ภาค มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน (2563) ยังเสนอว่าสื่อควรหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “รักร่วมเพศ” เนื่องจากเป็นคำที่สื่อถึงความหมกหมุ่นเรื่องเพศ โดยเสนอให้ใช้คำว่า “รักเพศเดียวกัน” แทน คำเรียกที่มีความหลากหลายมากขึ้นและแนวทางเกี่ยวกับการใช้คำเรียกในการอ้างถึงคนที่มีความหลากหลายทางเพศข้างต้น ที่พยายามหลีกเลี่ยงการใช้คำที่อาจมีความหมายแฝงในทางลบ หรือแสดงความไม่เท่าเทียมทางเพศนั้น แสดงให้เห็นทิศทางของสังคมไทยในปัจจุบันที่ตระหนักถึงการเคารพและให้คุณค่ากับความแตกต่างทางเพศมากขึ้น

คำเรียกต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น รวมถึงคำว่า “หญิง” และ “ชาย” ได้แสดงให้เห็นถึงการจัดประเภทของผู้พูดภาษาไทย ที่พยายามทำความเข้าใจความแตกต่างและแยกแยะความหลากหลายทางเพศแบบต่าง ๆ คำเรียกจำนวนมากที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมอยู่ตลอดเวลาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าเพศไม่ได้เป็นประเภทที่ตายตัว แต่มีลักษณะเป็นเส้นต่อเนื่อง มีความลื่นไหล รวมถึงเป็น “ความเป็นจริง” ที่เกิดจากการจัดประเภทของผู้พูดภาษานั้นเอง

2.2 วาทกรรม

นอกจากคนกลุ่มต่าง ๆ จะถูกอ้างอิงด้วยคำเรียกที่แตกต่างกันแล้ว ยังถูกนำเสนอให้มี “ภาพ” หรือ “ความเป็นจริง” ที่แตกต่างกันผ่านวาทกรรมด้วย วาทกรรม (discourse) เป็นคำที่มีผู้นิยามไว้หลากหลาย Schiffrin, Tannen & Hamilton (2015) อธิบายว่า คำนิยามที่หลากหลายของวาทกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ คำนิยามที่ระบุว่าวาทกรรมคือหน่วยของภาษาในระดับที่เหนือกว่าประโยค คำนิยามที่ระบุว่าวาทกรรมคือการใช้ภาษา และคำนิยามที่ระบุว่าวาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคม (social practice) หมายรวมถึงวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับภาษาและไม่เกี่ยวกับภาษา และมีส่วนในการสร้าง ผลิตซ้ำ หรือเน้นย้ำชุดความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในสังคม Jaworski & Coupland (1999) อธิบายว่า วาทกรรมเป็นมากกว่าภาษาในการใช้จริง (language in use) แต่หมายถึงการใช้ภาษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม กล่าวคือ ภาษาสามารถสะท้อนระเบียบทางสังคม (social order) และในขณะเดียวกันก็สร้างระเบียบทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์ภายในสังคมด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาวาทกรรมไม่ได้เป็นเพียงการศึกษาภาษาเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมอีกด้วย

แนวทางหนึ่งของการศึกษาวาทกรรมคือวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) Fairclough (2012) อธิบายว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการนำแนวทางการวิเคราะห์สังคมเชิงวิพากษ์เข้ามาใช้ในการศึกษาภาษา และเป็นการให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวาทกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับองค์ประกอบทางสังคมอื่น ๆ ในทางการวิเคราะห์สังคมเชิงวิพากษ์ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อุดมการณ์ สถาบัน อัตลักษณ์ทางสังคม เป็นต้น จุดสำคัญหลักของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงอยู่ที่ผลของความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความไม่เท่าเทียมในการผลิตสิ่งที่ผิดทางสังคม และอยู่ที่แง่มุมเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความไม่เท่าเทียมที่เกี่ยวกับวาทกรรม (Fairclough, 2010) ดังนั้น วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมที่มุ่งศึกษาการที่ภาษาถูกใช้เพื่อสร้าง ผลิตซ้ำ และต่อต้านการใช้อำนาจในทางที่ผิดและความไม่เท่าเทียม รวมถึงการที่ภาษาถูกใช้เพื่อทำให้สิ่งเหล่านี้ชอบธรรม (van Dijk, 2015)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศในภาษาไทยที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นั้นเป็นการศึกษาด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ที่เน้นแสดงให้เห็นการนำเสนอภาพแทน (representation) ของเพศต่าง ๆ ในสังคมไทย ในที่นี้ จะกล่าวถึงภาพแทนเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายในตัวตนประเภทต่าง ๆ ใน 4 ประเด็น ได้แก่ บุคลิกลักษณะ บทบาททางเพศ ความเป็นผู้กระทำการ และความงาม โดยจะแสดงตัวอย่างโดยเน้นที่คำศัพท์เป็นหลัก เนื่องด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ แต่ลักษณะการใช้ภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาพแทนมิได้หลายลักษณะ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ระดับคำศัพท์

ผู้หญิงกับผู้ชายมักถูกนำเสนอว่าเป็นเพศที่แตกต่างกัน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) พบว่า ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษา มีการอ้างอิงแบบรวมกลุ่ม เช่น “ครูผู้หญิง” “พวกเด็กผู้ชาย” “นักเรียนชาย” และการใช้โครงสร้างประโยคซ้ำ เช่น “พ่อพาแว้วไปกินข้าวในนา แม่ทำกับข้าวอยู่ในบ้าน” แสดงให้เห็นการแบ่งกลุ่มคนออกตามเพศหญิงและชาย และทำให้เกิดการเน้นความแตกต่างระหว่างทั้งสองเพศ ในทำนองเดียวกัน ในนิตยสารสำหรับผู้ชาย มีการอ้างอิงถึงผู้หญิงว่า “เธอ” “พวกเธอ” และอ้างอิงถึงผู้ชายว่า “เขา” “พวกเขา” ซึ่งเป็นการเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่าผู้หญิงกับผู้ชายเป็นกลุ่มที่แตกต่างกันเช่นกัน (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และ

ตรัยธนา เขาวนปรีชา, 2559) คำศัพท์ที่ใช้บรรยายตัวละครเพศหญิงและเพศชายในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยยังแตกต่างกันด้วย (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) กล่าวคือ ผู้หญิงมักถูกนำเสนอว่าเป็นผู้มีอารมณ์อ่อนไหว เช่น “กลัว” “ตกใจ” “ร้องไห้” มีจิตใจดีและมีบุคลิกเรียบร้อย เช่น “โอบอ้อมอารี” “เรียบร้อย” “สงบเสงี่ยม” “รักษานวลสงวนตัว” รวมถึงถูกนำไปเชื่อมโยงกับความงามด้วย เช่น “สวย” “งาม” ในขณะที่ผู้ชายถูกนำเสนอว่าเป็นผู้ที่มีความแข็งแกร่งทั้งกายและใจ เช่น “เข้มแข็ง” “กล้าหาญ” “คร่ำเคร่ง” “หึกโหม” “มุ่งมั่น” การนำเสนอภาพดังกล่าวสอดคล้องกับการที่นิตยสารสำหรับผู้ชายใช้คำกริยาที่นำเสนอผู้หญิงในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก เช่น “มีจินตนาการ” “โกรธ” “หงุดหงิด” “โมโหง่าย” “ไร้เหตุผล” (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และ ตรัยธนา เขาวนปรีชา, 2559) ในทำนองเดียวกัน วิธีการเรียกเพศหญิงและเพศชายที่ปรากฏในการให้คำแนะนำปัญหาชีวิตรักในเว็บบอร์ด ก็แสดงให้เห็นว่า “แม่ที่โหด” “ผู้หญิงหลายใจ” “ภรรยาไม่สวย” “ผู้ชายโลเลไม่มั่นคง” “ผู้ชายไม่อดทนต่อสู้” เป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ (กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ, 2556) อย่างไรก็ตาม มีการนำเสนอบุคลิกลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายที่ไม่ตรงตามลักษณะข้างต้นเช่นกัน เช่น วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) พบการใช้คำกริยาและคำนามที่สื่อถึงทำงานหาเลี้ยงครอบครัวและสถานที่ทำงานในการบรรยายผู้หญิง และการใช้คำกริยาที่เกี่ยวกับงานบ้านและคำนาม “ครัว” ในการบรรยายผู้ชาย วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และ ตรัยธนา เขาวนปรีชา (2559) พบการใช้คำกริยาอย่าง “มั่นใจ” “มุ่งมั่น” ที่แสดงถึงความมั่นคงทางอารมณ์ และคำกริยาอย่าง “ทำงาน” “เตะบอล” ซึ่งเกี่ยวข้องกับดวงที่อยู่นอกบ้านและการใช้พลังกำลัง ในการบรรยายผู้หญิง เป็นต้น

ผู้หญิงและผู้ชายถูกนำเสนอให้มีบทบาททางเพศ (gender role) ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้หญิงถูกนำเสนอเชื่อมโยงกับงานบ้านและความเป็นแม่ ในขณะที่ผู้ชายถูกนำเสนอให้เป็นผู้ที่เป็นผู้นำและหาเลี้ยงครอบครัว กลุ่มคำศัพท์ที่ใช้กับบุคคลและตัวละครผู้หญิง (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) เช่น “ทำกับข้าว” “ทำงานบ้าน” “ซักผ้า” “เลี้ยงดูลูก” “สอนลูก” และการใช้คำแสดงทัศนคติ (กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ, 2556) เช่น “เงินเดือนผู้หญิงควรจะใช้ไปกับลูกนะลูกแล้ว” แสดงให้เห็นการนำเสนอบทบาททางเพศของผู้หญิง ที่มักจำกัดอยู่ในแวดวงที่เกี่ยวกับบ้าน ส่วนกลุ่มคำศัพท์ที่ใช้กับบุคคลและตัวละครผู้ชาย (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) เช่น “ทำงาน” “ทำมาหากิน” “ซ่อมแซมเครื่องมือ” “รบ” “ต่อสู้” “เรียนหนังสือ” แสดงให้เห็นบทบาทในครอบครัวของผู้ชาย ที่มักอยู่นอกบ้าน นอกจากนี้ ผู้ชายยังถูกนำเสนอในฐานะผู้ที่ได้รับการดูแลจากผู้หญิงด้วย เช่น “เค้ามักจะต้องการคนเอาใจใส่” (กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ, 2556)

ความเป็นผู้กระทำการ (agency) ของผู้หญิงกับผู้ชายถูกนำเสนอผ่านการใช้คำกริยาคนละประเภทคนละชุด วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และ ตรัยธนา เขาวนปรีชา (2559) พบว่า ในนิตยสารสำหรับผู้ชาย ผู้หญิงเป็นฝ่ายดูแลผู้ชายในเรื่องทั่วไป เห็นได้จากตัวอย่างของคำกริยา เช่น “ดูแล” “เอาใจใส่” “จัดการเรื่องการแต่งตัว” ในขณะที่ผู้ชายมีอำนาจมากกว่า และเป็นฝ่ายปกป้องคุ้มครองผู้หญิง เห็นได้จากตัวอย่างของคำกริยา เช่น “อุปถัมภ์คำชู” ในแง่ความสัมพันธ์ทางเพศ ผู้หญิงเป็นฝ่าย “ยั่วยวน” “ทำให้หัวใจเต้น” “ขยี้หัวใจ” ในขณะที่ผู้ชายอาจไม่ได้เพียงแค่ “มัดใจได้อยู่มัด” หรือ “ทำให้หัวใจของผู้หญิงละลาย” แต่ยังเป็นฝ่ายที่ใช้กำลังกับผู้หญิง เช่น “ปล้ำ” “ตบจูบ” “กระทำชำเรา” รวมถึงเป็นฝ่ายที่ยุติความสัมพันธ์ หรือ “สลัด” ผู้หญิงด้วย วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และ ตรัยธนา เขาวนปรีชา (2559) อธิบายว่า การใช้คำกริยาในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ชายเป็นฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าในความสัมพันธ์ทางเพศ นอกจากนี้ เพศของผู้กระทำและเพศของผู้ถูกกระทำยังส่งผลต่อลักษณะการบรรยายความเป็นผู้กระทำการด้วย เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต (2553) ศึกษา

พาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย พบว่าผู้หญิงที่เป็นผู้กระทำถูกอ้างถึงด้วยคำแทนบุคคลที่บ่งบอกตัวตนทางสังคมมากที่สุด เช่น “แม่” “เมีย” ไม่ว่าจะป็นกรณีที่ผู้หญิงกระทำ ความรุนแรงต่อผู้ชายด้วยกัน หรือต่อผู้ชายก็ตาม ในขณะที่หนังสือพิมพ์ใช้วิธีที่ต่างกันในการอ้างถึงผู้ชายที่เป็นผู้กระทำ ความรุนแรงต่อผู้หญิงกับผู้ชายที่กระทำ ความรุนแรงต่อผู้ชายด้วยกัน กล่าวคือ วิธีการอ้างถึงผู้กระทำที่ถูกใช้บ่อยที่สุดไม่ว่า ผู้ถูกกระทำจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ตาม คือการไม่ปรากฏรูปประเภทข้อมูลพื้นหลัง ซึ่งหมายถึงการไม่ใช้รูปภาพในการอ้างถึง แต่วิธีการดังกล่าวถูกนำไปใช้ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำเป็นผู้ชายในสัดส่วนที่สูงกว่ามากในกรณีที่ผู้ถูกกระทำเป็นผู้หญิง กล่าวได้ว่าผู้กระทำมักจะไม่ถูกกล่าวถึงหากเป็น ความรุนแรงที่ผู้ชายกระทำต่อผู้ชาย ส่วนในกรณีที่มีการปรากฏรูปแทนตัวบุคคลนั้น ผู้ชายที่กระทำ ความรุนแรงต่อผู้หญิงถูกอ้างถึงด้วยคำที่บ่งบอกคุณค่าทางสังคมมากที่สุด เช่น “ไอ้หื่น” “ทรชน” “ไอ้ชาติสัตว์” ในขณะที่ผู้ชายที่กระทำ ความรุนแรงต่อผู้ชายด้วยกันถูกอ้างถึงด้วยคำที่บ่งบอกหน้าที่ทางสังคมมากที่สุด เช่น “ด.ต.” “ร.ต.ท.”

ความงามเป็นลักษณะที่มักถูกนำไปเชื่อมโยงกับผู้หญิง ในนิตยสารสำหรับผู้ชาย ผู้หญิงถูกบรรยายด้วยคำกริยาที่เกี่ยวกับความงาม เช่น “สวย” “ขาวหมวย” “คมเข้ม” “หุ่นพีตเช็กซี” “ตัวเล็ก” (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และ ตรีธนา เขาวนปรีชา, 2559) การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เกี่ยวกับผู้หญิงกับความงามในโฆษณาในนิตยสารสุขภาพและความงาม (Phakdeephassook, 2009) และโฆษณาเครื่องสำอางเพื่อความงาม (นันทนา วงษ์ไทย, 2556) พบลักษณะร่วมกันหลายประการ ทั้งในเชิงลักษณะทางภาษาและอุดมการณ์ กล่าวคือ ตัวบทดังกล่าวมีการใช้กลวิธีทางภาษาร่วมกันหลายรูปแบบ เช่น การเลือกใช้คำ มูลบท อุปสรรค การกล่าวเกินจริง ลักษณะทางภาษาดังกล่าวมีส่วนในการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับความงามและความเป็นหญิง ซึ่งนำเสนอว่ารูปร่างเพรียว ดูอ่อนวัย และผิวขาวสว่างใส เป็นลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้หญิง เห็นได้จากตัวอย่างข้อความโฆษณา เช่น “เพราะ “ความสวยอ่อนเยาว์” นั้นเป็นสิ่งที่สาว ๆ ทุกคน “ปรารถนา” (Phakdeephassook, 2009) “สมัยนี้สาว ๆ เค้าหุ่นผอมเพรียวกันหมดแล้ว” (นันทนา วงษ์ไทย, 2556) เป็นต้น ลักษณะที่ตรงกันข้าม ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขทางธรรมชาติของร่างกายถือเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ การมีลักษณะที่พึงประสงค์หรือการจัดการแก้ไขให้ร่างกายมีลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องง่ายด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ในโฆษณา เห็นได้จากตัวอย่างข้อความโฆษณา เช่น “ลดเอว สะโพก ต้นขา 4 นิ้ว ใน 90 นาที” (Phakdeephassook, 2009) “ได้ทั้งผิวขาวและไร้ริ้วรอยในหนึ่งเดียว” (นันทนา วงษ์ไทย, 2556) เป็นต้น แม้โดยมากแล้วความงามมักจะถูกนำไปเชื่อมโยงกับผู้หญิง แต่ก็มีกรณีนำเสนอเรื่องความงามกับผู้ชายด้วย และมีลักษณะการนำเสนอบางประการที่คล้ายคลึงกับการนำเสนอความงามกับผู้หญิง วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553) ศึกษาโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย พบว่าการมีรูปลักษณ์ที่ดี เช่น ผิวขาว เนียน กระจางใส ดูอ่อนวัย รูปร่างสมส่วน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเป็นชาย ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์สามารถปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ เห็นได้จากตัวอย่างข้อความโฆษณา เช่น “ผิวสว่างใสพิสุทธิ์ได้ใน 4 สัปดาห์” “กำจัดไขมันส่วนเกิน เห็นในผลใน 1 ครั้ง” เป็นต้น

นอกจากการศึกษาด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะแสดงให้เห็นภาพแทนและอุดมการณ์ทางเพศเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายแล้ว ยังนำเสนอภาพแทนและอุดมการณ์ทางเพศเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วย คชาธิป พาณิชตระกูล (2556) พบว่า ชาวและบทความที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวันใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ที่มีส่วนในการสร้างและนำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับชายรักชาย การเลือกใช้คำอย่าง “เพศที่สาม” “สาวประเภทสอง” และการใช้คำที่แสดงอุปสรรคเกี่ยวกับการต่อสู้ เช่น “ต่อสู้” “โด้”

“ซัยชนะ” “วีรบุรุษ” แสดงให้เห็นอุดมการณ์ว่าชายรักชายยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม การเลือกใช้คำอย่าง “เกย์โหด” นำเสนอภาพว่าชายรักชายมีอารมณ์รุนแรง การใช้คำว่า “ชายแท้” ก็เป็นการใช้มุลบทที่สื่อว่าชายรักชายเป็นกลุ่มที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม การนำเสนอชายรักชายยังมีการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศ เช่น “ตุ๋ย” “หีน” “อนาจาร” “โรคเอดส์” ทำให้เกิดการนำเสนอภาพของชายรักชายว่าหมกมุ่นเรื่องความรักและความสัมพันธ์ นอกจากนี้ วาทกรรมในภาษาไทยยังสร้างหญิงและชายเป็นขั้วตรงข้ามที่เป็นข้อเท็จจริงเพียงหนึ่งเดียว และสร้างให้การรักเพศเดียวกันเป็นภาวะที่ไม่เป็นธรรมชาติ พรชัย เตชะ และ ปนัดดา บุญสาระนัย (2563) พบว่ากลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ที่ใช้ในกระดานสนทนาบนอินเทอร์เน็ตของไทยสะท้อนอุดมการณ์เรื่องเพศตามธรรมชาติ และสารัตถะทางเพศ กล่าวคือ หญิงและชายคือเพศตามธรรมชาติ มีลักษณะที่จริงแท้หรือตายตัวที่สังคมกำหนดไว้ว่าหญิงหรือชายควรมีวิถีอย่างไร นอกจากหญิงและชายแล้วยังมีเพศอื่น ๆ ที่สามารถแบ่งหมวดหมู่ได้ เห็นได้จากการใช้คำเรียกต่าง ๆ เช่น “กะเทย” “ตุ๊ด” “เกย์” “ทอม” เป็นต้น และผู้ที่มีวิถีที่แตกต่างไปจาก “ธรรมชาติ” ถูกมองว่าเป็นผู้ที่เบี่ยงเบนทางเพศหรืออยู่ในภาวะสับสนทางเพศ

การศึกษาด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในดวับท่าง ๆ ในภาษาไทยที่ได้กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โดยมากแล้วการนำเสนอภาพแทนของเพศต่าง ๆ ในดวับทภาษาไทยที่เป็นไปตามขนบหรือความคาดหวังในสังคมไทยโดยทั่วไป ภาพแทนดังกล่าวมักเป็นภาพแทนที่สอดคล้องกับภาพเหมารวมทางเพศ (gender stereotype) ในสังคมไทย ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่มีอำนาจน้อยกว่า อ่อนแอผู้ชายกว่าทั้งในเชิงร่างกายและจิตใจ เป็นผู้ถูกระงับ มีบทบาทในบ้านเป็นหลัก ต่างจากผู้ชายที่มีบทบาทในแวดวงนอกบ้าน ผู้หญิงได้รับความคาดหวังเกี่ยวกับความงามมากกว่าผู้ชายด้วย ภาพเหมารวมในลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ทางเพศ (gender ideology) ที่กำหนดบทบาทและพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้หญิงและผู้ชายที่พึงปรารถนาและได้รับการยอมรับในสังคม วาทกรรมเกี่ยวกับเพศต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นการรับรู้และการให้คุณค่ากับกลุ่มคนเพศต่าง ๆ ในแง่มุมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คุณค่าของความเป็นหญิงอยู่ที่บทบาทของความเป็นผู้ดูแล ภาระ และความงามตามบรรทัดฐาน คุณค่าของความเป็นชายอยู่ที่ความเข้มแข็งและความเป็นผู้นำ นอกจากนี้ วาทกรรมในภาษาไทยยังสะท้อนการให้คุณค่ากับบรรทัดฐานหรือความจริงแท้ของหญิงและชาย ในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริงเพียงหนึ่งเดียว ไม่ได้มีพื้นที่ให้ความแตกต่างหลากหลายมากนัก จึงเป็นการผลักดันให้ลักษณะที่นอกเหนือจากความจริงแท้กลายเป็นอื่นหรือเป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภาษาหรือวาทกรรมมีส่วนสำคัญในการสร้างและผลิตซ้ำชุดความคิดเกี่ยวกับเพศที่อยู่ในสังคมสำหรับในภาษาไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นแนวทางหลักที่ได้รับความสนใจในการศึกษาด้านภาษากับเพศ ที่มุ่งหาคำตอบว่าเพศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงกับชายนั้น ถูกนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาแบบใด และภาพแทนที่ถูกนำเสนอออกมาดังกล่าวแสดงให้เห็นอุดมการณ์ทางเพศใดบ้าง อย่างไรก็ตาม การศึกษาในลักษณะดังกล่าวที่มุ่งเน้นศึกษากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นศึกษาหญิงและชายเป็นหลัก

3. ตัวตนทางเพศกับการใช้ภาษา

นอกจากการใช้ภาษาเพื่ออ้างถึงเพศต่าง ๆ จะสามารถสื่อความหมายหรือสร้างการรับรู้บางประการเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลเพศต่าง ๆ ในสังคมแล้ว การใช้ภาษาของผู้พูดเพศต่าง ๆ ก็สามารถบ่งชี้ลักษณะบางประการของผู้พูด รวมถึงการแสดงออกและตัวตนทางเพศของผู้พูดด้วย ในที่นี้ จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนทางเพศกับการใช้ภาษาในบริบทของภาษาไทยใน 2 แง่มุม ได้แก่ ภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา และรูปแบบที่หลากหลายกับเพศในฐานะตัวแปรสังคม โดยจะกล่าวถึงทั้งการใช้ภาษาของผู้หญิง ผู้ชาย และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ

3.1 ภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา

ความคาดหวังที่สังคมมีต่อกลุ่มคนเพศต่าง ๆ รวมถึงภาพเหมารวมทางเพศ ไม่ได้จำกัดอยู่แค่บุคลิก ลักษณะนิสัย หรือบทบาททางเพศเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้ภาษาด้วย ความคาดหวังดังกล่าวไม่ได้ถูกสร้างขึ้นผ่านวาทกรรมเท่านั้น แต่เกิดจากการเชื่อมโยงลักษณะการใช้ภาษาบางประการกับลักษณะและตัวตนทางเพศของผู้พูด จึงแสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าของเพศต่าง ๆ โดยตัดสินจากการใช้ภาษาของผู้พูด

Cameron (1988 อ้างถึงใน Talbot, 2003) นิยามการสร้างหรือกำหนดภาพเหมารวม (stereotyping) ว่าหมายถึงการที่เราตีความพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะบางอย่างว่าเป็นของคนทุกคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหนึ่ง ๆ และพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะดังกล่าวเป็นที่เข้าใจหรือรับรู้โดยทั่วไป (common sense) Talbot (2003) อธิบายว่า กระบวนการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับทำให้ง่ายขึ้น (simplification) การลดทอน (reduction) และการทำให้เป็นเรื่องธรรมชาติ (naturalization) กล่าวคือ ภาพเหมารวม (stereotype) เป็นการมองข้ามความซับซ้อนที่อยู่ในคนแต่ละประเภท โดยแบ่งคนออกเป็นกลุ่มที่ปกติและเป็นที่ยอมรับ (normal and acceptable) กับกลุ่มที่ไม่ปกติและไม่เป็นที่ยอมรับ (abnormal and unacceptable) และมองว่าการแบ่งประเภทในลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการคำอธิบาย ดังนั้น ภาพเหมารวมทางเพศ (gender stereotype) จึงหมายถึงภาพเหมารวมของเพศต่าง ๆ ที่ระบุว่าสมาชิกของแต่ละเพศควรมีพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะอย่างไร และมโนทัศน์ดังกล่าวจึงสัมพันธ์กับอุดมการณ์ทางเพศอย่างใกล้ชิด (Talbot, 2003)

Talbot (2003) อธิบายว่า การสร้างหรือกำหนดภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับการใช้ภาษามีความเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานหรือความคาดหวังที่คนในสังคมมีต่อพฤติกรรมการใช้ภาษาของเพศต่าง ๆ และในฐานะที่เป็นวิถีปฏิบัติในการสร้างภาพแทน (representational practice) กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นจุดศูนย์กลางคือแนวคิดภาษาศาสตร์แบบชาวบ้าน (folklinguistics) ซึ่งหมายถึงความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับภาษาของคนทั่วไปที่ไม่ใช่นักภาษาศาสตร์

10 นิสัยของผู้หญิง ที่ผู้ชายไม่อยากได้เป็นแฟนเป็นผัว

1. พูดคำหยาบคาย สมัยนี้สาว ๆ มีความเป็นตัวของตัวเอง มากเสียเหลือเกิน การพูดคำหยาบคายจึงเป็นเรื่องปกติไม่แปลกอะไร แต่ถ้าหากชินกับการพูดหยาบคายจนผลอเอา มาพูดกับคนรัก เชื่อเถอะ ไม่มีผู้ชายคนไหนอยากให้เป็นแฟนของตัวเองพูดไม่เพราะหรอก

เพราะอย่างน้อยผู้ชายเหล่านี้ก็หวังให้เราเป็นคนพูดไพเราะเสนาะหูมากกว่านะ ฉะนั้น
เก็บคำหยาบ หรือสั้วที่ทั้งหลายไว้ใช้กับเพื่อนดีกว่านะคะคนดี

(ลูกสาวอบต, ม.ป.ป.)

ผู้หญิงพูดคำหยาบ ความน่ารักลดลง

มีเพื่อนผู้หญิงคนนึงครับอยู่ในระหว่างการตัดสินใจว่าจะจีบดีไหม เพื่อนเค้าก็เชียร์นะ ตัว
เค้าก็พอจะรู้ว่าเราสนใจ หน้าตาจัดว่าน่ารัก หุ่นดีผอมสูงเพรียว สเปคผมเลยครับ นิสัย
โอเค แต่ติดตรงที่ว่าชอบพูดคำหยาบนี่แหละครับ คือพูดกับผมแท้ สราด เป็นเรื่องปกติ
เรียกกันก็ กูๆ ๆ นี่ละครับ ทำให้ผมรู้สึกไม่ชอบเท่าไร แต่จริงๆ ผมก็เป็นคนปากหมา
ครับ คุยกับผู้หญิงเหมือนกับคุยกับผู้ชายเลย มีวิธีแก้ให้เค้าพูดซอฟลงบ้างมั๊ยครับ

(สมาชิกหมายเลข 1139206, 2556)

เป็นผู้หญิงพูดคำหยาบมาก ทำไงดีคะ ?

ตามหัวกระทู้เลย คือเราเป็นผู้หญิงที่พูดคำหยาบค่อนข้างเยอะ ยิ่งคำที่มีสั้วเปลี่ยคลาน
อย่าง Here นี่มีทุกประโยคการสนทนา แต่คำหยาบที่เราใช้พูดไม่ค่อยแรงนะ เป็นคำ
ทั่วไป แค่ว่าใส่มันทุกประโยค - -

คือเราก็ปรับคำพูดได้แหละ ถ้ากับ ผู้ใหญ่ พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เราจะไม่พูดคำหยาบเลย
หางเสียงต้องมี ส่วนเพื่อนที่ไม่สนิท รุ่นพี่ รุ่นน้อง เด็กข้างห้อง เด็กแถวบ้าน ก็สุภาพ
พอสมควร (อาจจะมึนแถม วะ.. เว้ย... เฮ้ย..) แต่ถ้าคุยกับเพื่อน - - อื้อหือ หยาบได้ใจเลย
(EX : เห้ย - เชี่ย ยย เป็น Here ไร วะ แ ส สสสสสสสส)

แต่ก่อนเราก็ไม่คิดอะไรอะ แต่ตอนนี้เริ่มคิดแล้ว พอเริ่มลองมองตัวเองดู เราคิดว่ามันก็ไม่
ดีอะ คือเราเป็นผู้หญิง หน้าตาเนิร์ดๆ แต่คำพูดคำจาที่ใช้(กับเพื่อน)มันค่อนข้างฮาร์ดคอ
ไปหน่อย 55555 TT

เลยอยากจะถามเพื่อนๆชาวเด็กดี ใครมีวิธีที่ทำให้เราพูดคำหยาบได้น้อยลงบ้าง มาแชร์กัน
นะคะ

(Miiho, 2558)

ในสังคมไทย ผู้หญิงมักถูกรับรู้และคาดหวังว่าใช้ภาษาสุภาพกว่าผู้ชาย ข้อความข้างต้นเป็นตัวอย่าง
บางส่วนจากบทความที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตและกระทู้สนทนาบนเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า สังคม
ตั้งคำถามกับการที่ผู้หญิงใช้คำหยาบ โดยมองว่าเป็นลักษณะที่ไม่ถึงประสงค์และควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข
ผู้ชายมักไม่ต้องการให้ผู้หญิงที่เป็นคนรักของตนเองใช้คำหยาบ ในขณะที่ผู้หญิงที่ใช้คำหยาบก็มักกังวลใจว่า
ตนเองจะไม่ใช่ที่ยอมรับ นอกจากนี้ ยังพบว่าคำหยาบหรือการสบถในกลุ่มผู้ชายถูกใช้เพื่อสร้างความบันเทิง
ในการสนทนา เป็นการหยอกล้อกันในหมู่เพื่อน สร้างอารมณ์ขัน และความสนิทสนม (โรจนศักดิ์ แสงแก้ว,
2557) ภาพเหมารวมทางเพศดังกล่าวในภาษาไทยสอดคล้องกับภาพเหมารวมทางเพศในภาษาอังกฤษและ
ภาษาอื่น ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับความสุภาพในภาษา ดังที่ Jespersen (1922) กล่าวว่า
ผู้หญิงใช้ภาษาสุภาพมากกว่าผู้ชาย และควรใช้ภาษาสุภาพมากกว่าผู้ชาย ในทำนองเดียวกัน Lakoff (1975)
กล่าวว่า ภาษาของผู้หญิง (women's language) สุภาพกว่าผู้ชาย โดยความสุภาพอาจหมายถึงการที่ผู้หญิง

มักเปิดช่องในการสนทนา ไม่สรุปหรือบีบให้ผู้ฟังเห็นเชื่อหรือเห็นด้วย เช่น การใช้คำถามห้อยท้าย (tag question) หรือหมายถึงการขอร้องโดยใช้รูปประโยคที่สุภาพ เช่น ใช้รูปประโยคคำถามหรือรูปประโยคคำถามแบบปฏิเสธ แทนการใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งถือว่าไม่สุภาพเนื่องจากแสดงสถานที่เหนือกว่าของผู้พูด Lakoff (1975) ระบุว่า ยิ่งประโยคมีส่วนประกอบที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการขอร้องมากเท่าไร ก็ยิ่งสุภาพมากขึ้นเท่านั้น และยังมีลักษณะเป็นภาษาของผู้หญิงมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ตามความเข้าใจของคนทั่วไปในสังคมไทย มักรับรู้และเข้าใจกันว่ากะเทยและเกย์เป็นกลุ่มผู้พูดที่มีความสร้างสรรค์ในการใช้ภาษา มักสร้างคำใหม่ในภาษา หรือนำความหมายใหม่เข้ามาใช้กับคำที่มีอยู่แล้วในภาษา ปัจจุบันมีสื่อบนอินเทอร์เน็ตจำนวนมากไม่น้อยที่กล่าวถึง “ศัพท์กะเทย” สำหรับในเชิงวิชาการ ยุทธนา นันทิวิธวิภา (2547) พบว่า “ภาษาเกย์” มีลักษณะที่แตกต่างจากภาษาโดยทั่วไป ทั้งในด้านเสียง คำ และสำนวน กล่าวคือ ในด้านการใช้เสียง “ภาษาเกย์” มีการปรับเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ โดยอาจเป็นการเพิ่ม ลด หรือทำให้เสียงแตกต่างไปจากเดิม เพื่อวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่แตกต่างกัน เช่น ทำเสียงสระให้ยาวขึ้นเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด ในด้านการใช้คำ มีการใช้คำสแลง เช่น “เย” “โปะะ” “ฟิน” “นก” การใช้คำภาษาต่างประเทศ เป็นคำภาษาอังกฤษ ทั้งใช้ในความหมายเดิม เช่น “โอ” (okay) “คอนเฟิร์ม” (confirm) “แคร์” (care) และในความหมายสแลง “เวิร์ก” (work) หมายถึงการร่วมเพศ การใช้คำต้องห้าม อาจเป็นคำไม่สุภาพหรือคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น “กะหรี” “ควย” “เจียน” “แตต” และการใช้ภาษาพิเศษเฉพาะกลุ่ม ซึ่งรวมถึงการใช้ภาษาลูด้วย ส่วนในแง่การใช้สำนวน มีทั้งการใช้สำนวนที่มีอยู่เดิมในภาษาไทยในความหมายใหม่ การสร้างสำนวนใหม่ การใช้สำนวนที่มีลักษณะเฉพาะในกลุ่มเกย์ จากข้อค้นพบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าลักษณะทางภาษาบางประการที่ได้รับการจัดว่าเป็น “ภาษาเกย์” นั้น แท้จริงแล้วไม่ได้จำกัดอยู่ที่ผู้พูดที่เป็นเกย์ แต่ผู้พูดภาษาไทยกลุ่มอื่น ๆ ก็อาจใช้ลักษณะทางภาษาเหล่านี้ในบริบทที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การจัดคำศัพท์บางคำเป็น “ศัพท์กะเทย” หรือจัดลักษณะทางภาษาบางประการเป็น “ภาษาเกย์” ก็แสดงให้เห็นภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาของผู้พูดที่เป็นกะเทยและเกย์ในสังคมไทย ว่าเป็นกลุ่มผู้พูดที่มี “ภาษา” เป็นของตนเอง สำหรับใช้สื่อสารกันภายในกลุ่ม เพื่อไม่ให้คนนอกกลุ่มเข้าใจ

นอกจาก “ศัพท์กะเทย” หรือ “ภาษาเกย์” แล้ว ภาพเหมารวมทางเพศที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาของผู้พูดที่เป็นกะเทยและเกย์ในสังคมไทยยังรวมถึงการใช้ภาษาลูด้วย ตามใจ อวิรุทธิโยธิน (2558) กล่าวว่า ภาษาลูเป็นการเล่นทางภาษา (language game) ประเภทหนึ่งในภาษาไทย โดยผู้พูดดัดแปลงภาษาโดยการเติมคำว่า “ลู” หน้าพยางค์แต่ละพยางค์ จากนั้นสลับเสียงสระกับเสียงวรรณยุกต์ของทั้งสองพยางค์ เช่น คำว่า “คน” ในภาษาลูจะใช้ว่า “ลนคู” คำว่า “ใส่” ในภาษาลูจะใช้ว่า “ไหลซู” เป็นต้น ปุณยาพร รูปเขียน (2562) อธิบายว่า ภาษาลูเป็นภาษาเฉพาะกลุ่มที่มีความสำคัญต่ออัตลักษณ์ความเป็นกะเทย ผู้พูดอาจใช้ภาษาลูเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป เช่น เพื่อไม่ต้องการให้คนนอกเข้าใจการสนทนา เพื่อนินทา เพื่อกล่าวถึงเรื่องทะเลาะวิวาท เพื่อสร้างความสนุกสนาน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน ปุณยาพร รูปเขียน (2562) ยังกล่าวว่า ในปัจจุบันภาษาลูเป็นที่รู้จักในพื้นที่กระแสหลักมากขึ้น เห็นได้จากการที่ภาษาลูปรากฏในสื่อต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งในละคร เพลง และสื่อออนไลน์อื่น ๆ รวมถึงยังมีผู้พูดเพศอื่นที่ไม่ใช่กะเทยนำภาษาลูไปใช้ด้วย นอกจากนี้ ภาษาลูยังถูกนำไปใช้ในบริบทที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องเพศหรือในสื่อบันเทิงด้วย ดังเช่นกรณีที่ภาษาลูถูกนำไปใช้เป็นการสื่อสารด้วยภาษาพิเศษหรือภาษาที่กำกวม ที่พบในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศในช่วงปี

2563 (ยุคติ มุกดาวิจิตร, 2563) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ภาษาจะจะมีผู้ใช้หลากหลายกลุ่มมากขึ้น และปรากฏในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น แต่ภาษาก็ยังคงมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความเป็นกะเทยในสังคมไทย

จากลักษณะการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับภาพเหมารวมทางเพศในสังคมไทยที่กล่าวมาข้างต้น อาจสามารถตีความได้ว่า ผู้หญิงได้รับแรงกดดันจากสังคมมากกว่าผู้ชายในเชิงการใช้ภาษา ผู้หญิงถูกคาดหวังให้ใช้ภาษาที่สุภาพ ในขณะที่ผู้ชายไม่ได้ถูกตัดสินด้วยเงื่อนไขหรือข้อจำกัดเดียวกัน นอกจากนี้ การที่กะเทยและเกย์มีภาษาเฉพาะกลุ่มเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความพยายามของคนกลุ่มนี้ที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแบ่งแยกตนเองให้แตกต่างจากกลุ่มอื่น และสะท้อนสถานะการเป็นเพศที่ไม่ตรงตามบรรทัดฐานของสังคมด้วย อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว ไม่ว่าผู้พูดกลุ่มใดก็ย่อมมีลักษณะการใช้ภาษาที่แตกต่างหลากหลาย แม้จะเป็นสมาชิกของกลุ่มเดียวกันก็อาจไม่ได้ใช้ภาษาเหมือนกันทั้งหมด และอาจไม่ตรงกับภาพเหมารวมทางเพศเกี่ยวกับภาษาที่สังคมรับรู้ด้วย

3.2 รูปแปรทางภาษาที่หลากหลายกับเพศในฐานะตัวแปรสังคม

เพศเป็นตัวแปรทางสังคม (social variable) หนึ่ง ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ลักษณะภาษาบางอย่างของผู้พูด การศึกษาและหาคำตอบเกี่ยวกับความหมายทางสังคม (social meaning) ที่เกิดจากการใช้รูปแปรทางภาษา (linguistic variant) ต่าง ๆ เป็นความสนใจแง่มุมหนึ่งของภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) ซึ่งเป็นสาขาของภาษาศาสตร์ที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมในแง่มุมต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของผู้พูดกับลักษณะการใช้ภาษาด้วย

ในภาษาไทย มีการศึกษาความแตกต่างในการใช้ภาษาของผู้พูดกลุ่มต่าง ๆ โดยพิจารณาจากปัจจัยทางสังคมของผู้พูด รวมถึงปัจจัยด้านเพศด้วย โดยส่วนใหญ่เน้นเปรียบเทียบการใช้ภาษาของผู้หญิงกับผู้ชายว่ามีรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างไร และมีงานจำนวนน้อยที่ศึกษากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจากมุมมองภาษาศาสตร์ นอกจากนี้ ลักษณะการใช้ภาษายังถูกอธิบายเชื่อมโยงกับตัวตนทางเพศของผู้พูดที่ถูกกำหนดโดยเพศสรีระและเพศสภาพเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงเพศวิถี กล่าวคือ ยังไม่พบว่ามีการวิจัยทางภาษาศาสตร์ในภาษาไทยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวิถีทางเพศ ความปรารถนาทางเพศ หรือวิถีปฏิบัติทางเพศ

ลักษณะทางภาษาที่บ่งชี้เพศได้โดยตรงในภาษาไทย และเป็นที่สนใจศึกษาจากมุมมองภาษาศาสตร์สังคม ได้แก่ อนุภาคท้ายแสดงความสุภาพ (polite final particle) และบุรุษสรรพนาม (personal pronoun) อนุภาคท้ายแสดงความสุภาพ และบุรุษสรรพนามในภาษาไทย มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้เพศแบบตรง (direct index) (Ochs, 1992) ซึ่งหมายถึงลักษณะหรือรูปภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้แบบอ้างอิง (referential index) ให้ข้อมูลเชิงสังคมผ่านเนื้อหาที่อ้างอิง ถึงแม้ว่าผู้พูดจะไม่ได้ระบุว่าตนเองหรือบุคคลที่อ้างถึงเป็นผู้หญิงหรือชาย แต่รูปภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้แบบตรงก็ทำให้ผู้ฟังทราบหรืออนุมานเพศของผู้พูดหรือบุคคลที่อ้างถึงได้ ในภาษาไทยมีอนุภาคท้ายแสดงความสุภาพ 3 คำ คือ คำว่า “ค่ะ” และ “คะ” สำหรับผู้หญิง และคำว่า “ครับ” สำหรับผู้ชาย อนุภาคท้ายแสดงความสุภาพสำหรับผู้หญิงทั้งสองคำทำหน้าที่ในเชิงการสื่อสารแตกต่างกัน ในขณะที่ผู้ชายมีอนุภาคท้ายแสดงความสุภาพเพียงคำเดียวสำหรับทุกหน้าที่ (ดู Prasithrathsint, 2001) ส่วนบุรุษสรรพนามในภาษาไทยนั้นมีจำนวนมาก คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นคำสรรพนามสำหรับผู้หญิง เช่น “ดิฉัน” “หนู” คำสรรพนามสำหรับผู้ชาย เช่น “ผม” “กระผม” และคำสรรพนามที่ไม่บ่งชี้เพศ เช่น “ฉัน”

“เรา” “กู” ส่วนคำสรรพนามบุรุษที่สองและสามโดยส่วนใหญ่สามารถใช้ได้กับผู้ร่วมสนทนาหรือผู้ที่อ้างถึงได้ ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005) อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความซับซ้อนอย่างมาก ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมหลายประการ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนาและระดับความเป็นทางการของสถานการณ์ด้วย (ดู Cooke, 1965; Iwasaki & Ingkaphirom, 2005; Palakornkul, 1972) ดังนั้น บริบทในการสนทนาจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการเลือกใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทย และต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ นอกเหนือจากเพศด้วย

แม้ว่าอนุภาคท้ายแสดงความรู้สึกและบุรุษสรรพนามในภาษาไทยจะเป็นตัวบ่งชี้เพศแบบตรงที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้ แต่การศึกษาการใช้คำประเภทดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ทำให้เห็นความหมายทางสังคมที่ซับซ้อนที่เกิดจากการเลือกรูปแบบที่ต่างกันของผู้พูดแต่ละกลุ่ม โสมพิทยา คงตระกูล (2539) ศึกษาการใช้อนุภาคท้ายแสดงความรู้สึกและคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งของผู้พูดเพศหญิงเพศชาย และเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิง พบว่าผู้หญิงกับผู้ชายใช้อนุภาคท้ายแสดงความรู้สึกและคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งตรงตามเพศของตนเอง ในขณะที่ผู้พูดเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิงใช้อนุภาคท้ายแสดงความรู้สึกและคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งสำหรับทั้งสองเพศ โดยใช้คำสำหรับเพศชายมากกว่าคำสำหรับเพศหญิงและคำที่ไม่บ่งชี้เพศ และใช้คำที่ไม่บ่งชี้เพศมากกว่าผู้พูดกลุ่มอื่นด้วย การที่ผู้พูดเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิงมีลักษณะการใช้ภาษาใกล้เคียงกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงแสดงให้เห็นว่าการเป็นเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิงยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม และยังเป็นสิ่งที่ผู้พูดต้องการปกปิด นอกจากนี้ โสมพิทยา คงตระกูล (2539) ยังพบว่า บทบาทของผู้ร่วมสนทนาและความสนิทสนมระหว่างกันส่งผลต่อการใช้ออนุภาคท้ายแสดงความรู้สึกและคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง กล่าวคือ ผู้พูดเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิงมักจะใช้ออนุภาคท้ายแสดงความรู้สึกและคำสรรพนามเพศหญิงและแบบไม่บ่งชี้เพศเมื่อสนทนากับพ่อแม่หรือคนที่สนิท มากกว่าเมื่อสนทนากับครูหรือคนที่ไม่สนิท

เนื่องจากการใช้บุรุษสรรพนามขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมหลายปัจจัย บริบทจึงมีความสำคัญและส่งผลอย่างมากต่อการเลือกใช้คำที่เหมาะสม ผู้เขียนได้ศึกษาการใช้คำอ้างถึงตนเอง (self-reference term) ซึ่งรวมถึงคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง ที่ใช้โดยผู้ชายไทยที่ไม่ได้ระบุตัวตนกับบรรทัดฐานความเป็นชายในสังคม (Saisuan, 2016b) พบว่า เกษะเทยไม่ได้ใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งเพศหญิงเสมอไป ในทำนองเดียวกัน เกษะก็ไม่ได้ใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งเพศชายเสมอไป การที่ผู้พูดไม่ใช้คำสรรพนามที่บ่งชี้เพศอาจไม่ได้หมายถึงการพยายามปกปิดหรือหลีกเลี่ยงที่จะแสดงตัวตนทางเพศ แต่อาจเป็นผลมาจากบริบท เช่น คำสรรพนามที่เหมาะสมสำหรับการสนทนาระหว่างผู้ที่มีอำนาจเสมอกัน (reciprocal power) เป็นคำที่ไม่บ่งชี้เพศ หรือในการสนทนาระหว่างผู้ที่มีอายุไม่เท่ากัน ผู้พูดที่มีอายุมากกว่ามักจะแทนตัวเองด้วยคำว่า “พี่” ซึ่งเป็นคำเรียกญาติที่ไม่บ่งชี้เพศ ดังนั้น การเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งในกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจึงไม่ได้มีที่มาจากตัวตนทางเพศของผู้พูดเสมอไป แต่สัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมด้านอื่น ๆ ด้วย

นอกจากนี้ ลักษณะหรือรูปลักษณ์หนึ่ง ๆ ที่บ่งชี้เพศอาจถูกผู้พูดกลุ่มต่าง ๆ นำไปใช้เพื่อสื่อความหมายทางสังคมที่แตกต่างกัน ในงานวิจัยของผู้เขียนเอง (Saisuan, 2016a) ซึ่งศึกษาและเปรียบเทียบคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งที่เกศะเทยและผู้หญิงใช้ในกระทู้สนทนาบนเว็บไซต์ พบว่า ในเชิงปริมาณ ทั้งเกศะเทยและผู้หญิงใช้คำสรรพนามที่ไม่บ่งชี้เพศมากกว่าคำสรรพนามเพศหญิง แต่เกศะเทยใช้คำสรรพนามเพศหญิงมากกว่าที่ผู้หญิงใช้

อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาในข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้วพบว่า กะเทยกับผู้หญิงใช้คำสรรพนามเพศหญิงในการแสดงท่าที (stance-taking) ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้หญิงใช้คำว่า “หนู” เพื่อแสดงท่าทีเชิงอารมณ์และแสดงความสนิทสนม ในขณะที่กะเทยใช้เพื่อแสดงความเป็นหญิง อายุที่น้อยกว่า และความอาวุโสที่น้อยกว่าของผู้พูด ส่วนคำว่า “ดิฉัน” ผู้หญิงใช้เพื่อแสดงท่าทีเน้นย้ำ เนื่องจากเป็นคำที่เชื่อมโยงกับความเป็นทางการ จึงเป็นตัวเลือกที่ปรากฏใช้น้อยครั้งในกลุ่มผู้หญิง ในขณะที่กะเทยใช้คำว่า “ดิฉัน” เป็นประจำด้วยความถี่สูง ส่งผลให้ความเชื่อมโยงกับความเป็นทางการค่อย ๆ เลื่อนไป และความเชื่อมโยงกับความเป็นหญิงค่อย ๆ ชัดเจนขึ้น จนกลายเป็นคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งที่กะเทยใช้เป็นประจำเพื่อบ่งชี้ความเป็นหญิง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะหรือรูปภาพ แม้จะเป็นตัวบ่งชี้เพศแบบตรง ก็อาจไม่ได้สื่อความหมายทางสังคมเกี่ยวกับเพศอย่างตรงไปตรงมาเสมอไป แต่สื่อความหมายในเชิงการสื่อสารในบริบทการสนทนา และความหมายในเชิงการสื่อสารก็อาจมีส่วนในการสร้างความหมายทางสังคมเกี่ยวกับเพศได้

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับอนุภาคท้ายแสดงความสุภาพ และบุรุษสรรพนามดังที่กล่าวมาแล้ว งานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์สังคมในภาษาไทยที่ผ่านมายังสนใจศึกษาการแปรทางเสียงด้วย งานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาในต่างประเทศ ที่ศึกษาความสัมพันธ์กัน (correlation) ระหว่างรูปแปรทางภาษากับเพศในฐานะที่เป็นตัวแปรสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยตามแนวทางภาษาศาสตร์สังคมเชิงการแปร (variationist sociolinguistics) แบบคลื่นลูกแรก (the first wave) (ดู Eckert, 2012) พบว่ารูปแบบการใช้รูปแปรทางภาษาของผู้หญิงกับผู้ชายแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้หญิงมักจะใช้รูปแปรมาตรฐาน (standard variant) มากกว่าที่ผู้ชายใช้ ในขณะที่ผู้ชายนิยมใช้รูปแปรท้องถิ่น (vernacular variant) มากกว่าผู้หญิง งานวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคมในบริบทของไทย ที่มีเพศเป็นตัวแปรสังคม พบรูปแบบการใช้รูปแปรของผู้หญิงกับผู้ชายที่สอดคล้องกันกับงานวิจัยในต่างประเทศ ในภาษาไทยมาตรฐาน พนิดา ธนานันท์ (2548) พบว่า ผู้หญิงใช้รูปแปรเสียง [r] ซึ่งเป็นรูปแปรมาตรฐาน มากกว่าผู้ชาย การศึกษาในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ (เช่น กรชนก นันทกนก, 2562; ปาลีรัฐ ทรัพย์ปรง, 2537; มนสิการ เสงสุวรรณ, 2560; สุวรรณรัตน์ ราชรักษ์, 2556) ก็พบรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ ผู้หญิงใช้รูปแปรแบบภาษาไทยกรุงเทพฯมากกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายนิยมใช้รูปแปรท้องถิ่นมากกว่า

แม้การศึกษาการแปรทางเสียงที่ผ่านมาจะแสดงให้เห็นรูปแบบบางประการของความแตกต่างระหว่างหญิงกับชาย แต่งานวิจัยที่ผ่านมามีส่วนใหญ่เป็นการตัดสินโดยการฟัง (impressionistic) กล่าวคือ ผู้วิจัยฟังเสียงหนึ่ง ๆ และตัดสินว่าเสียงนั้น ๆ เป็นรูปแปรเสียงใด โดยไม่ได้ใช้การวัดค่าทางกลศาสตร์เพื่อแสดงลักษณะทางกายภาพของเสียง อย่างไรก็ตาม พัทธนันท์ หาญชาญเวช (2562) ได้ศึกษาเสียงพูดภาษาไทยของผู้หญิงข้ามเพศด้วยระเบียบวิธีทางกลศาสตร์ (acoustic phonetics) พบว่าการแปรของเสียงพูดมีความสัมพันธ์กับความเป็นหญิง กล่าวคือ ค่าช่วงเวลาเริ่มเสียงก้อง (voice onset time) ของพยัญชนะกักก้อง (voiced stop) และพยัญชนะกักไม่ก้องพ่นลม (voiceless aspirated stop) มีความสัมพันธ์กับค่าดัชนีความเป็นหญิงของผู้หญิงข้ามเพศ ยังมีค่าดัชนีความเป็นหญิงสูงก็จะมีค่าช่วงเวลาเริ่มเสียงก้องสูงขึ้นไปด้วย นอกจากนี้ ยังมีค่าดัชนีความเป็นหญิงสูงก็จะมีค่าระยะเวลาพ่นลม (the aspiration-portion durations) ในพยัญชนะกักไม่ก้องพ่นลมสูงขึ้นไปด้วยเช่นกัน รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นการแปรภายในผู้พูดกลุ่มเดียวกัน (intra-speaker variation) แม้ผู้พูดจะเป็นผู้หญิงข้ามเพศเหมือนกัน แต่มีระดับของความเป็นหญิงแตกต่างกัน ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้เสียงพูดที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาการ

แปรของเสียงพูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยระเบียบวิธีทางกลศาสตร์ นอกจากจะทำให้มีหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับเสียงพูดแล้ว ยังมีส่วนสำคัญในการทำให้เราสามารถอธิบายรูปแบบการแปรของภาษาได้ละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

รูปแปรทางภาษากับความหมายทางสังคมในบริบทของไทยที่ได้อธิบายไปข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศที่ไม่จำเพาะ (non-exclusive) และเกิดจากการประกอบสร้าง (constitutive) (Ochs, 1992) กล่าวคือ ลักษณะทางภาษาลักษณะหนึ่ง ๆ ไม่ได้จำกัดการใช้อยู่ที่เพศใดเพศหนึ่ง แต่สามารถถูกนำไปใช้ได้โดยผู้พูดเพศต่าง ๆ และสื่อความหมายเกี่ยวกับเพศโดยการประกอบสร้างผ่านความหมายทางสังคมในเชิงวิจยปฏิบัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในบริบทการใช้ภาษานั้น ๆ ดังนั้น ลักษณะทางภาษาลักษณะหนึ่ง ๆ จึงไม่ได้มีความหมายทางสังคมเพียงความหมายเดียว หรือไม่ได้เชื่อมโยงกับตัวตนของผู้พูดเพียงแง่มุมเดียว แต่แง่มุมทางสังคมแง่มุมต่าง ๆ ของผู้พูด เช่น เพศ ชั้นสังคม ชาติพันธุ์ อาจมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตัวตนของผู้พูดจึงเกิดจากการประกอบกัน (intersection) ของแง่มุมทางสังคมที่หลากหลาย ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทของภาษาในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่ผู้พูดแต่ละภาษาสามารถเลือกใช้เพื่อสื่อสารความหมายทางสังคมได้อย่างหลากหลาย และสนับสนุนแนวคิดเรื่องการแสดงออก (performativity)

แนวคิดเรื่องการแสดงออกมองว่าอัตลักษณ์หรือตัวตนไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แต่เดิมหรือมีอยู่ก่อน (pre-existing) แต่เป็นสิ่งที่ผู้พูดสร้างขึ้นผ่านการใช้ภาษา (discursive construction) กล่าวคือ ที่ผ่านมาผู้หญิงมักถูกนำไปเชื่อมโยงกับการใช้ภาษาที่สุภาพและเป็นลักษณะมาตรฐาน ในขณะที่ผู้ชายมักถูกนำไปเชื่อมโยงกับภาษาที่สุภาพน้อยกว่า รุนแรงหรือตรงไปตรงมามากกว่า รวมถึงลักษณะทางภาษาของชนชั้นแรงงาน (ดู Jespersen, 1922; Lakoff, 1975; Trudgill, 1974) แต่เดิมจึงมักมองว่าลักษณะการใช้ภาษาเหล่านี้เป็น “ภาษาของผู้หญิง” หรือ “ภาษาของผู้ชาย” ผู้พูดใช้ภาษาเพื่อสะท้อนตัวตนของตนเอง แต่แนวคิดเรื่องการแสดงออกนั้นมองว่าผู้พูดไม่ว่าเพศใดก็สามารถเลือกใช้ลักษณะต่าง ๆ ที่มีในภาษาได้ เพื่อสื่อสารความหมายในบริบทหนึ่ง ๆ และสร้างตัวตนรวมถึงตัวตนทางเพศในรูปแบบที่ตนเองต้องการได้ ไม่ใช่เพียงใช้ภาษาสะท้อนตัวตนที่มีอยู่แต่เดิม อีกทั้งการใช้ “ภาษาของผู้หญิง” หรือผู้หญิงใช้ “ภาษาของผู้ชาย” ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องการแสดงตัวตนทางเพศที่แตกต่างจากเพศสรีระของตนเสมอไป แต่เป็นการใช้ลักษณะทางภาษาเหล่านั้นเพื่อสื่อสารความหมายทางสังคมเฉพาะในบริบทนั้น ๆ เช่น ใช้ “ภาษาของผู้หญิง” เพื่อให้ข้อความดูอ่อนโยนลง หรือใช้ “ภาษาของผู้ชาย” เพื่อแสดงอำนาจ เป็นต้น

สำหรับการแปรทางเสียงก็เช่นกัน ลักษณะทางเสียงบางประการอาจเกี่ยวข้องกับตัวตนของผู้พูดทั้งด้านเพศและด้านอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น แม้จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับตัวตนทางเพศของผู้พูดแต่ก็ต้องพิจารณาปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ ร่วมด้วย จึงจะสามารถอธิบายคุณค่าและความหมายของตัวตนทางเพศได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น งานวิจัยที่ผ่านมาในต่างประเทศ (เช่น Calder, 2020; Cuddy, 2019; Levon, 2009; Podesva, 2007; Podesva et al., 2001; Zimman 2017) ได้แสดงให้เห็นว่า การใช้ระเบียบวิธีทางกลศาสตร์นั้น นอกจากจะทำให้เห็นรูปแบบการแปรของเสียงได้อย่างเชิงประจักษ์แล้ว หากใช้ระเบียบวิธีดังกล่าวร่วมกับการศึกษาเชิงลึกในแง่มุมอื่น เช่น การศึกษาด้วยวิธีชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) การศึกษาการแปรภายในผู้พูดคนเดียวกันที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสถานการณ์ จะทำให้สามารถอธิบายการแปรทางเสียง รวมถึงการประกอบกันของตัวตนได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การแปรของภาษาตามปัจจัยด้านเพศของผู้พูดในภาษาไทยนั้น ยังมีการศึกษาในเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) ซึ่งเป็นสาขาของภาษาศาสตร์ที่มุ่งศึกษาการใช้ภาษาและความหมายของภาษาในการใช้จริงในบริบทต่าง ๆ งานวิจัยในภาษาไทยที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่ากลวิธีการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ มีการแปรไปตามเพศของผู้พูด มีทั้งความเหมือนและความต่างในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบต่าง ๆ เช่น อมรสิริ บุญญสิทธิ (2548) พบว่า ผู้หญิงและผู้ชายมักกล่าวชมในประเด็นเดียวกัน คือเรื่องรูปลักษณ์ภายนอก และเรื่องครอบครัว และมักยอมรับคำชมมากกว่าปฏิเสธ แต่คำชมของผู้หญิงกับผู้ชายมีโครงสร้างต่างกัน โดยผู้หญิงมักเลือกใช้คำชมที่มีค่าแสดงอารมณ์มากกว่าผู้ชาย และผู้ชายยังมักกล่าวชมแบบตรงมากกว่าผู้หญิง นัทธฤทัย สีหะเกรียงไกร (2549) พบว่า ในการปฏิเสธเพื่อปกปิดความจริง การให้เหตุผลเป็นวิธีการปฏิเสธที่ใช้มากที่สุดทั้งในผู้หญิงและผู้ชาย โดยในภาพรวม ผู้หญิงมีจำนวนกลวิธีในการปฏิเสธมากกว่าผู้ชายเพียงเล็กน้อย ศิริวัตร ไทยแท้ (2560) พบว่า พนักงานบริการผู้โดยสารภาคพื้นของสายการบินต้นทุนต่ำที่เป็นผู้ชายใช้การปฏิเสธแบบตรงมากกว่าผู้หญิง โดยแนวโน้มของกลวิธีที่เลือกใช้นั้น นอกจากจะแปรตามเพศของผู้พูดแล้ว ยังแปรตามเพศของผู้ที่สนทนาด้วย กล่าวคือ ในการกล่าวปฏิเสธผู้หญิง ผู้พูดทั้งหญิงและชายมักจะแสดงการให้เกียรติ ในขณะที่หากเป็นการกล่าวปฏิเสธผู้ชาย ผู้พูดทั้งหญิงและชายมักจะกล่าวคำขอโทษและเหตุผล รวมถึงมีการอ้างอิงกฎด้วย นอกจากนี้ วรวรรณ เฟื่องจรศักดิ์ (2558) พบว่า ในบริบทการวิพากษ์วิจารณ์ ผู้หญิงใช้ถ้อยคำแสดงความล้งเลมมากกว่าผู้ชาย โดยผู้หญิงใช้คำว่า “อะไรอย่างนี้” มากที่สุด และคำดังกล่าวมักใช้เพื่อแสดงความใสใจต่อผู้ฟังมากกว่าจะเป็นการแสดงความไม่มั่นใจของผู้พูด นอกจากการเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาของผู้หญิงกับผู้ชายแล้ว อมรสิริ บุญญสิทธิ (2548) ยังพบว่า ผู้ชายที่มีจิตใจเป็นหญิงนิยมใช้คำชมที่มีค่าแสดงอารมณ์เช่นเดียวกับผู้หญิง และมีคำชมบางรูปแบบที่พบในผู้พูดกลุ่มนี้เท่านั้น คือการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายทางบวกเพียงคำเดียว รวมถึงการเน้นคำชมด้วยน้ำเสียงและท่าทางด้วย

ตัวอย่างจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศของผู้พูดกับกลวิธีการใช้ภาษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศที่ไม่จำเพาะ ผู้หญิงกับผู้ชายอาจเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบเดียวกัน แต่แตกต่างกันในด้านจำนวนความถี่ในการใช้ นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าบริบทการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนทนา ก็มีความสำคัญต่อกลวิธีทางภาษาที่เลือกใช้ และส่งผลของการแปรทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นเช่นกัน

4. สังเคราะห์องค์ความรู้และเสนอแนะแนวทางการศึกษาเพิ่มเติม

จากการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศตามแนวภาษาศาสตร์ในภาษาไทย ทำให้เห็นว่ งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาบทบาทของภาษาในการสร้างภาพแทนกลุ่มคนเพศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงและชาย รวมถึงอุดมการณ์ทางเพศที่ถูกสร้างผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษาอีกแนวทางหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความสำคัญเช่นกัน คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษากับตัวตนทางเพศของผู้พูด ซึ่งเมื่อเทียบกันแล้วในภาษาไทยยังมีการศึกษาในแนวทางดังกล่าวไม่มากนัก

การศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนทางเพศของผู้พูดกับการแสดงออกด้วยองค์ประกอบทางภาษาในภาษาไทยที่ผ่านมาส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับภาพเหมารวมทางเพศ หรือภาพจำบางอย่างเกี่ยวกับการใช้ภาษาของคนเพศต่าง ๆ แม้การศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจ

เกี่ยวกับลักษณะการใช้ภาษาที่ผู้พูดมักเชื่อมโยงกับเพศโดยตรง แต่ก็ไม่ครอบคลุมลักษณะการใช้ภาษาลักษณะอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะทางเสียง เช่น ระดับเสียง (pitch) พิสัยระดับเสียง (pitch range) ความดังของเสียง ความยาวของเสียงสระ ซึ่งสามารถเห็นได้จากลักษณะทางกายของเสียงที่สะท้อนผ่านค่าทางกลศาสตร์ต่าง ๆ ถึงแม้ว่าลักษณะทางเสียงเหล่านี้จะเป็นลักษณะที่ผู้พูดไม่ได้รับรู้เกี่ยวกับเพศ แต่ก็อาจมีความสัมพันธ์ ความสอดคล้อง หรือความเกี่ยวข้องบางประการกับตัวตนทางเพศของผู้พูด ดังนั้น การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์สังคมและวัจนปฏิบัติศาสตร์จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในการทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าว

การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมในภาษาไทยที่ผ่านมา ที่ศึกษาปัจจัยด้านเพศของผู้พูดในฐานะตัวแปรสังคมที่ส่งผลต่อการแปรของภาษานั้น มักมุ่งวิเคราะห์การแปรของลักษณะทางภาษาที่บ่งชี้หรือเชื่อมโยงกับเพศโดยตรง ได้แก่ อนุภาคท้ายแสดงความรู้สึก และบุรุษสรรพนาม แม้จะมีการศึกษาการแปรทางเสียงอยู่บ้าง แต่การศึกษาเหล่านั้นมักมุ่งหารูปแบบของการแปรตามเพศ โดยเปรียบเทียบผู้พูดหญิงและชายว่ามีแนวโน้มในการใช้เสียงหนึ่ง ๆ มากน้อยแตกต่างกันอย่างไร เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับการแปรของภาษาตามถิ่นที่อยู่ (regional variation) และการเปลี่ยนแปลงของภาษา (language change) กล่าวคือ เพศใดใช้ภาษาใกล้เคียงกับลักษณะการออกเสียงที่มีศักดิ์ศรี (prestige) หรือได้รับการยอมรับว่าเป็นมาตรฐานมากกว่ากัน ภาษากำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นมาตรฐานหรือความเป็นท้องถิ่น และเพศใดเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้ที่สนใจศึกษาประเด็นดังกล่าวมักเป็นนักภาษาศาสตร์ที่สนใจด้านการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา จึงต้องการหาภาพกว้างของการแปรเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษา และไม่ได้มองภาษาในฐานะสิ่งที่มีบทบาทในการประกอบสร้างตัวตนทางเพศของสังคม เพียงแต่มองหาความสัมพันธ์กันของภาษากับเพศเท่านั้น นอกจากนี้ สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในแนวทางดังกล่าว งานเหล่านี้ยังมักใช้การตัดสินโดยการฟังเป็นหลัก และมักไม่ได้มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพหรือข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้บอกภาษา

ส่วนการศึกษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทยที่ผ่านมา ที่พิจารณาตัวแปรเพศของผู้พูดนั้น มักมุ่งศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีทางภาษาของผู้หญิงกับผู้ชาย แนวทางการศึกษามีความคล้ายคลึงกับการศึกษาด้านการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่กล่าวไปข้างต้น ตรงที่เน้นการหาภาพรวมของรูปแบบการใช้ภาษาของผู้หญิงกับผู้ชาย โดยไม่ได้พิจารณาภาษาในฐานะสิ่งที่มีบทบาทในการประกอบสร้างตัวตนทางเพศ เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาโดยนำมาเชื่อมโยงกับเพศของผู้พูด ใช้เพศเป็นเหตุผลในการอธิบายการใช้ภาษาที่แตกต่างกันของผู้พูด การศึกษาในแนวทางดังกล่าวมักมุ่งเน้นที่การใช้ภาษาในระดับคำหรือประโยค ในฐานะที่เป็นกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกัน โดยไม่ได้ให้ความสนใจกับเรื่องเสียงพูด อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ได้ยืนยันความสำคัญของบริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษา รวมถึงผู้ที่สนทนาได้ ว่าส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ภาษาที่แตกต่างกันของผู้พูด

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ายังมีช่องว่างในองค์ความรู้ในภาษาไทยเกี่ยวกับการแปรทางเสียงที่สัมพันธ์กับเพศของผู้พูด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาด้วยระเบียบวิธีทางกลศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นลักษณะทางกายภาพของเสียง การแปรของเสียงนั้นมีความแตกต่างจากการแปรในระดับอื่น ๆ ของภาษา กล่าวคือ การแปรในระดับอื่น ๆ เช่น ระดับคำ ระดับประโยค ผู้วิจัยสามารถบันทึกข้อมูลและตัดสินได้อย่าง

ตรงไปตรงมาคำหรือประโยคที่ผู้บอกภาษาใช้นั้นคืออะไร แต่สำหรับเสียง เสียงที่ผู้วิจัยได้ยินและตัดสินจากการฟังว่าเป็นเสียงเดียวกัน แท้จริงแล้วเมื่อพิจารณาลักษณะทางกายภาพของเสียง อาจมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวอาจไม่ได้มีนัยยะสำคัญทางความหมายในภาษา ไม่ได้ทำให้ความหมายแก่นเปลี่ยนไป หรือไม่ทำให้คำหนึ่งกลายเป็นอีกคำหนึ่ง แต่อาจมีความหมายทางสังคมบางประการ รวมถึงการระบุตัวตนเกี่ยวกับเพศ การศึกษาการแปรของเสียงด้วยระเบียบวิธีทางกลศาสตร์จะทำให้เราเห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของความเหมือนหรือความแตกต่างในเสียงพูดของผู้หญิงและผู้ชาย

การศึกษาการแปรของภาษากับเพศของผู้พูดในภาษาไทยที่ผ่านมายังมักเน้นไปที่การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ เพื่อต้องการหารูปแบบของการแปร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงลึกจากผู้บอกภาษา เช่น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือสังเกตการณ์จากผู้บอกภาษา จะมีส่วนช่วยอย่างมากในการอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับภาษา ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจและสรุปผลการวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้งขึ้น เพราะมีข้อมูลที่มาจากมุมมองของผู้บอกภาษาโดยตรง มิใช่เป็นเพียงการสรุปผลจากข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว และช่วยแสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาของผู้พูดอาจไม่ได้เป็นเพียงผลจากเพศของผู้พูด แต่อาจมีส่วนในการสร้าง “ความเป็นหญิง” หรือ “ความเป็นชาย” ของผู้พูดด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ งานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางวจนปฏิบัติศาสตร์ มักมุ่งศึกษาตัวแปรสังคมตัวแปรใดตัวแปรหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ตัวตนของผู้พูดคนหนึ่งย่อมเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมหลายปัจจัย เช่น เพศกับอายุอาจมีความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อการแปรร่วมกัน และตัวตนของผู้พูดก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากบริบทในการใช้ภาษาด้วย การศึกษาการประกอบกันของปัจจัยทางสังคมและบริบทในการใช้ภาษาจึงมีความสำคัญ และเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้ภาษาของผู้หญิงกับผู้ชายแล้ว การศึกษากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศก็มีความสำคัญ และได้รับความสนใจศึกษามากขึ้นอย่างต่อเนื่องในแวดวงวิชาการต่างประเทศ ในสังคมไทยนั้นมีความหลากหลายทางเพศและความตระหนักเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากคำเรียกต่าง ๆ ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ในเชิงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศนั้น ยังมีงานทางภาษาศาสตร์ที่มุ่งเน้นพฤติกรรมการใช้ภาษากับความหลากหลายทางเพศอยู่ไม่มาก และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในกลุ่มผู้ที่มีสรีระเป็นชายด้วย การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความหลากหลายทางเพศจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการศึกษาด้านภาษากับเพศในสังคมไทย

โดยรวมแล้ว การศึกษาด้านภาษาศาสตร์ในภาษาไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศนั้น ยังมีไม่มาก และยังมีจำกัดอยู่ในบางแนวทางหรือระเบียบวิธีเท่านั้น การศึกษาในแนวทางและด้วยระเบียบวิธีอื่นเพิ่มเติมจึงน่าจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม ทำให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศในภาษาไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ความเข้าใจดังกล่าวน่าจะมีส่วนช่วยลดการตัดสินกลุ่มคนเพศต่าง ๆ จากภาพเหมารวมทางเพศ การกีดกันทางเพศ หรือการสร้างความเป็นอื่นให้กลุ่มคนบางกลุ่ม และส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจเรื่องความหมายและคุณค่าของตัวตนทางเพศที่หลากหลายในสังคมไทยต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรชนก นันทกนก. (2562). การแปรของการออกเสียงพยัญชนะต้นเสียงนาสิกเพดานแข็งในภาษาไทยถิ่นเหนือ /ง/ ตามปัจจัยทางสังคม. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 8(2), 16-32.
- กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ. (2556). ความแตกต่างระหว่างชาย-หญิง ในการให้คำแนะนำปัญหาชีวิตรัก ในห้อง ศาลาประชาคม เว็บไซต์พื้นที่ปดอทคอม: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คชาธิป พาณิชตระกูล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โครงการกลไกเฝ้าระวังสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ 4 ภาค มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2563). *คู่มือการปฏิบัติงานสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ*. มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน
- ตามใจ อวิรุทธิโยธิน. (2558). การเล่นทางภาษาของคนไทย. *วารสารสงขลานครินทร์*, 21(3), 1-31.
- นัทธฤทัย สีหะเกรียงไกร. (2549). *กลวิธีการปฏิเสธเพื่อปกปิดความจริงในภาษาไทยของวัยรุ่น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นันทนา วงษ์ไทย. (2556). การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในโฆษณาเครื่องสำอางเพื่อความงาม. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 20(1), 77-107.
- บุษกร สุริยสาร. (2557). *อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย*. องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.
- ปาลีรัฐ ทรัพย์ปรุ่ง. (2537). การแปรของเสียง (h) ในภาษาถิ่นสงขลา เขตชุมชนเมืองตามปัจจัยทางสังคม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปุนยาพร รูปเขียน. (2562). *สาขาสากล: ภาษาสู่การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มกะเทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พนิดา ธนานันท์. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างการแปรของ ร, ล ในการพูดและการเขียนสะกดคำ: การศึกษาแนวภาษาศาสตร์สังคม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต. (2553). *อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนสิการ เสงสุวรรณ. (2560). การแปรของเสียง (h) ในภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดตรังตามปัจจัยทางสังคม. ใน *อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บ.ก.), รวมบทความวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์* (น. 233-246). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2563). ภาษาการเมืองของคนรุ่นใหม่. *วารสารมานุษยวิทยา*, 3(2), 204-209.
- ยุทธนา นันทวิโรธินา. (2547). *ภาษาเกย์: การศึกษาวิเคราะห์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- โรจนศักดิ์ แสงแก้ว. (2557). คำสบลของผู้พูดชาย: การแสดงความสนิทสนมในการสนทนาระหว่างเพื่อน. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 9(18), 39-48.
- ลูกสาวอบต. (ม.ป.ป.). 10 นิสัยของผู้หญิง ที่ผู้ชายไม่อยากได้เป็นแฟนเป็นผัว [ออนไลน์]. Postjung. <https://board.postjung.com/1149879>
- วรวรรณ เพ็องขจรศักดิ์. (2558). การใช้ถ้อยคำแสดงความลึงเลของผู้หญิงและผู้ชายในบริบทการวิพากษ์วิจารณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 11(9), 44-60.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ และตรีธนา เขาวนปรีชา. (2559). ผู้หญิงในโลกผู้ชาย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับอุดมการณ์ความเป็นหญิง ในนิตยสารสำหรับผู้ชายตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(1), 111-133.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503-2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชาย ในนิตยสารผู้ชาย [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวัตร ไทยแท้. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างเพศและการเลือกใช้กลวิธีความสุภาพในวัจนกรรมการปฏิเสธ ต่อการขอร้องในธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 36(1), 97-122.
- สมาชิกหมายเลข 1139206. (30 ธันวาคม 2556). ผู้หญิงพูดคำหยาบ ความน่ารักลดลง [ออนไลน์]. Pantip. <https://pantip.com/topic/31449877>
- สุวรรณรัตน์ ราชรักษ์. (2556). การแปรของสระสูงยาว (i:, ɨ:, u:) ในภาษาไทยถิ่นนครศรีธรรมราชตามตัวแปรอายุ เพศ และวันลีลา [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสมพิทยา คงตระกูล. (2539). การจำแนกความต่างตามเพศในการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายบอกความสุภาพ ของนิติตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรสิริ บุญญสิทธิ์. (2548). คำชมและการตอบรับคำชมในภาษาไทยที่ใช้โดยเพศชาย เพศหญิง และเพศชายที่มีจิตใจเป็นหญิง [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Miiho. (12 พฤษภาคม 2558). เป็นผู้หญิงพูดคำหยาบมาก ทำไงดีคะ ? [ออนไลน์]. Dek-D. <https://www.dek-d.com/board/view/3502566/>

ภาษาอังกฤษ

- Calder, J. (2020). From "gay lisp" to "fierce queen": The sociophonetics of sexuality's most iconic variable. In K. Hall, & R. Barrett (Eds.), *The Oxford handbook of language and sexuality*. Oxford University Press. 10.1093/oxfordhb/9780190212926.013.49
- Cameron, D. (1998). "Communication skills" as a gendered discourse. In S. Wertheim, A. C. Bailey, & M. Corston-Oliver (Eds.), *Engendering communication: Proceedings of the fifth Berkeley women and language conference* (pp. 105-16). Berkeley Women and Language Group, University of California.
- Cooke, J. R. (1965). *Pronominal reference in Thai, Burmese, and Vietnamese* [Unpublished doctoral dissertation]. University of California, Berkeley.
- Cuddy, S. (2019). *Can women "sound gay"?: A sociophonetic study of /s/ and pitch of gay and straight British-English speaking women* [Unpublished doctoral dissertation]. University of York.
- Danziger, E. (2005). The eye of the beholder: How linguistic categorization affects "natural experience. In S. McKinnon, & S. Silverman (Eds.), *Complexities: Beyond nature and nurture* (pp. 64-80). The University of Chicago Press.
- Eckert, P. (2012). Three waves of variation study: The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. *Annual Review of Anthropology*, 41, 87-100.
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315834368>
- Fairclough, N. (2012). Critical discourse analysis. In J. P. Gee, & M. Handford (Eds.), *The Routledge handbook of discourse analysis* (pp. 9-20). Routledge.
- Iwasaki, S., & Ingkaphirom, P. (2005). *A reference grammar of Thai*. Cambridge University Press.
- Jackson, P. A. (1995). *Dear Uncle Go: Male homosexuality in Thailand*. Bua Luang Books.
- Jackson, P. A. (1997). Kathoey >< gay >< man: The historical emergence of gay male identity in Thailand. In L. Manderson, & M. Jolly (Eds.), *Sites of desire, economies of pleasure: Sexualities in Asia and the Pacific* (pp. 166-190). The University of Chicago Press.
- Jackson, P. A. (2000). An explosion of Thai identities: Global queering and re-imagining queer theory. *Culture, Health and Sexuality: An International Journal for Research, Intervention and Care*, 2(4), 405-424.
- Jackson, P. A. (2004). Gay adaptation, tom-dee resistance, and kathoey indifference: Thailand's gender/sex minorities and the episodic allure of queer English. In W. L. Leap, & T. Boellstorff (Eds.), *Speaking in queer tongues: Globalisation and gay languages* (pp. 202-230). University of Illinois Press.

- Jaworski, A., & Coupland, N. (1999). Introduction: Perspectives on discourse analysis. In A. Jaworski, & N. Coupland (Eds.), *The discourse reader* (2nd ed., pp. 1-37). Routledge.
- Jespersen, O. (1922). *Language: Its nature, development and origin*. George Allen & Unwin.
- Lakoff, R. (1975). *Language and woman's place*. Harper & Row.
- Levon, E. (2009). Dimensions of style: Context, politics and motivation in gay Israeli speech. *Journal of Sociolinguistics*, 13(1), 29-58. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2008.00396.x>
- Ochs, E. (1992). Indexing gender. In A. Duranti, & C. Goodwin (Eds.), *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon* (pp. 335-358). Cambridge University Press.
- Palakornkul, A. (1972). *A socio-linguistic study of pronominal strategy in spoken Bangkok Thai* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of Texas at Austin.
- Phakdeephassook, S. (2009). Discourse of femininity in advertisements in Thai health and beauty magazines. *Manusya: Journal of Humanities*, 12(2), 63-89. <https://doi.org/10.1163/26659077-01202005>
- Podesva, R. J. (2007). Phonation type as a stylistic variable: The use of falsetto in constructing a persona. *Journal of Sociolinguistics*, 11(4), 478-504. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2007.00334.x>
- Podesva, R. J., Roberts, S. J., & Campbell-Kibler, K. (2001). Sharing resources and indexing meanings in the production of gay styles. In K. Campbell-Kibler, R. J. Podesva, S. J. Roberts, & A. Wong (Eds.), *Language and sexuality: Contesting meaning in theory and practice* (pp. 175-189). Stanford: Center for the Study of Language and Information.
- Prasithratsint, A. 2001. Syntactic distribution and communicative function of the /kh/ polite particles in Thai. *Journal of Language and Linguistics*, (20)1, 11-23.
- Saisuwan, P. (2016a). Kathoey and the linguistic construction of gender identity in Thailand. In E. Levon, & R. B. Mendes (Eds.), *Language, sexuality, and power: Studies in intersectional sociolinguistics* (pp. 189-214). Oxford University Press. 10.1093/acprof:oso/9780190210366.003.0010
- Saisuwan, P. (2016b). *Male femininity in Thai among men who identify with non-normative male roles* [Unpublished doctoral dissertation]. Queen Mary University of London.
- Schiffrin, D., Tannen, D., & Hamilton, H. (2015). Introduction to the first edition. In D. Tannen, H. Hamilton, & D. Schiffrin, *The handbook of discourse analysis* (2nd ed., pp.1-7). Wiley Blackwell.
- Sinnott, M. J. (2004). *Toms and dees: Transgender identity and female same-sex relationships in Thailand*. University of Hawaii Press.

- Talbot, M. (2003). Gender stereotypes: Reproduction and challenge. In J. Holmes, & M. Meyerhoff (Eds.), *The handbook of language and gender* (pp. 468-486). Blackwell Publishing.
- Trudgill, P. (1974). *The social differentiation of English in Norwich*. Cambridge: Cambridge University Press.
- van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse analysis. In D. Tannen, H. Hamilton, & D. Schiffrin, *The handbook of discourse analysis* (2nd ed., pp.465-485). Wiley Blackwell.
- Yule, G. (2017). *The study of language* (6th ed.). Cambridge University Press.
- Zimman, L. (2017). Variability in /s/ among transgender speakers: Evidence for a socially grounded account of gender and sibilants. *Linguistics*, 55(5), 993-1019. <https://doi.org/10.1515/ling-2017-0018>